

PRIMAs forskning förändrar

På Institutionen för MEB, Medicinsk epidemiologi och biostatistik, på Karolinska Institutet möter vi Ylva Ginsberg. Här arbetar en kvinna som vikt sitt liv åt att förändra andras liv till det bättre. Med forskning och kunskap kan den evidensbaserade vården förfinas och utvecklas. Och det gör skillnad för varje patient.

Hon är överläkare, specialist i psykiatri och medicine doktor och hon vill se sig som kliniker eftersom verksamheten med patienterna är verkligheten och upptar halva hennes tid. Men hennes forskning är uppmärksammat och har gjort så stor skillnad för många att det idag är svårt att vara utan den.

– Forskningen är livets krydda och har blivit ett behov hos mig, säger Ylva Ginsberg. Jag har fler frågor idag än när jag började.

ANMÄRKNINGSVÄRDA RESULTAT

Allt började som ett, som Ylva Ginsberg trodde, litet forskningsprojekt år 2005. Hon arbetade på Neuropsykiatriska enheten för vuxna i Solna och ville börja forska om Adhd hos vuxna. Det lilla projektet blev ett jätteprojekt som slutade i en doktorsavhandling vid Karolinska Institutet förra året. Ylva tittade närmare på om vuxna brottsdömda män

på Norrtäljeanstalten, som hade Adhd, skulle svara på läkemedelsbehandling mot Adhd och om behandlingen gjorde det lättare att genomgå Kriminalvårdens återfallsförebyggande program.

Adhd är en funktionsnedsättning som ofta resulterar i att man har problem med uppmärksamheten, är överaktiv och impulsiv. Det kommer från engelskan och är en förkortning av attention deficit hyperactivity disorder.

Ylva och hennes team började med att utbilda personalen på fängelset. Alla skulle vara medvetna om diagnosen och vad den innebär. Därefter fick de intagna frivilligt genomgå en enkätundersökning för att se om de möjligen kunde ha Adhd. Efter dokumenterad drogfrihet fick en grupp med misstänkt Adhd enligt enkätundersökningen genomgå en neuropsykiatrisk utredning för

Ylva Ginsberg,
överläkare, specialist
i psykiatri och
medicine doktor.



att bekräfta Adhd-diagnosen innan påbörjande av läkemedelsprövningen. Utredningen är grundlig och innefattar både intervjuer med den intagne och anhöriga och neuropsykologisk testning. 30 personer med Adhd ingick i den kliniska prövningen och endast två av dem hade utretts för Adhd som barn.

Hälften av de intagna fick aktivt läkemedel och hälften fick placebo under de inledande fem veckorna. Ingen fick veta vem som fått vad, varken personal eller de intagna själva. Därefter fick alla individanpassad läkemedelsbehandling i kombination med psykosocial behandling under totalt tolv månader på anstalten.

Resultaten var anmärkningsvärda. Studien visade på mycket goda långsiktiga resultat. Behandlingen med det centralstimulerande läkemedlet metylfenidat minskade symtomen och ökade funktionsförmågan hos de intagna vuxna männen med Adhd.

– Alla ville gå i skolan, berättar Ylva. Och de ville helst börja igår och ta tillbaka de förlorade åren. Det är fantastiskt att se förändringen. Många upplevde stolthet, fick betyg och klarade av nya situationer i livet. Men det är också en sorg som infinner sig; varför fick jag inte hjälp tidigare? Vilka händelser hade kunnat undvikas?

UPPFÖLJNING AV AVHANDLINGEN

Idag arbetar Ylva delvis med att följa upp gruppen för en slutredovisning till Socialstyrelsen. Men det är inte alltid lätt att få tag i männen. Någon lever under skyddad identitet, en del bor ute i landet och är svåra att nå och någon annan har bytt namn. Men det finns dem som Ylva har kontakt med. Hon var bjuden på ett bröllop, en av männen gifte sig och Ylva var självklar gäst. Utan henne hade brudgummen aldrig gift sig, förklarade han.

En annan av deltagarna har idag familj och arbetar heltid och har fått tillbaka den förlorade kontakten med sin familj. Nu kan de ju lita på honom. För flera har det gått väldigt bra, men det finns också de som sitter inne på livstid. Där livet kanske sett annorlunda ut om de fått diagnosen tidigare och den hjälp som behövs för att leva ett fungerande liv.

FORSKNING OCH KLINISK VERKSAMHET

Ylva delar idag sin tid inom PRIMA mellan fortsatt forskning och klinisk verksamhet på Neuropsykiatriska teamet för vuxna. Hon har patienter som kommer på remiss eller genom

egenanmälan till PRIMAs mottagning och önskar göra en utredning.

– Vi gör en bred neuropsykiatrisk utredning och kartlägger det mesta i patientens liv, berättar Ylva.

– Det är oerhört viktigt att ha patienten med sig eftersom utredningen kan vara jobbig att göra. Anhöriga är också inblandade och svarar på frågor om allt från motorik till sociala förmågor.

Det finns en debatt som ständigt pågår om man ska ställa diagnoser av det här slaget. Att man inte ska stämpla en person.

– Många av mina patienter säger att de var ju redan stämplade utan diagnos, nu fick de en förklaring som kan hjälpa dem, säger Ylva.

När en person fått diagnosen Adhd kan man på många olika sätt förändra miljön omkring för att underlätta vardagen. Hjälper inte det tillräckligt kan det behövas läkemedel.

– Då försöker vi se fördelar och risker med behandling, liksom vi försöker se fördelar och riskerna med att *inte* behandla, förklarar Ylva.

– Men man får inte strategier bara för att man får mediciner utan omgivningens hjälp och stöd är viktig, trots medicinering. Det är otroliga samhällsvinster och ett minskat lidande om man kan ställa en diagnos samt sätta in de rätta insatserna.

Den delade forskningstjänsten inom PRIMA har bidragit till att Ylva idag är så kallad postdoktor i docent Henrik Larssons forskargrupp vid Institutionen för MEB vid Karolinska Institutet. Där kommer de att tillsammans med professor Paul Lichtenstein undersöka riskfaktorer för uppkomst av Adhd och långtidseffekter av Adhd-behandling med hjälp av registerbaserade studier. Dessutom fortsätter Ylva med kliniska behandlingsstudier, närmast en utvärdering av datoriserad arbetsminnesträning för vuxna med Adhd. Fungerar det eller inte? Svaren går att koppla direkt till den kliniska verksamheten. Ylva är också bihandledare till en psykolog inom Centrum för psykiatrforskning Huddinge som utvecklar internetföremlad kbt för vuxna med Adhd.

– PRIMA är en föregångare som satsar på forskning, avslutar Ylva. Det är att tänka långsiktigt och fler vårdgivare borde lära sig av detta.

– Forskningen kommer patienterna tillgodo och vi kan förmedla ännu bättre vård.



Forskningen är livets krydda och har blivit ett behov hos mig. Jag har fler frågor idag än när jag började.